

106060

Onsdag 15. januar 1992

Morgenbladet

14

Kunst!

Olte bare i norske skoler.

Der vel skaffes full NO

M Maria-Pia Boëthius
Ære og samvittighet
Grøndahl, 1992

Broderfolket

- sympatiserte med Europas bødler

Den svenske nøytralitets-politikken under krigen har man ofte snakket om. Uttrykket lyder så saklig og akseptabelt. Men med dokumentar-boken «Ære og samvittighet» foran seg blir det eneste riktige å si: den svenske tyskvennlighet under krigen.

Av OTTAR RAASTAD

Svenske skolebarn i etterkrigstiden vet ikke noe om forholdet, forteller Boëthius oss. Hun var selv en av dem, født i 1947, og opplevde bare at historiebøkene glattet over, akkurat som de ansvarlige selv hadde gjort det da det som mest gjaldt.

Et anklageskrift

Egentlig er det utrolig at denne journalisten helt til 1980 levde i total uvitenhet om hva hun nå kaller svenskens synderegister. Visst hadde hun lest krigshistorien slik de svenske forlagene hadde utgitt den, men «bøkene var kommet istand for å trekke et glemselens slør over Sverige under 2. verdenskrig». Mange av bøkene var også holdt på et så «høyt abstraksjonsnivå» at de stenger vanlige lesere ute.

Hvis man spør Medel-Svensson idag hvor mange tyske soldater som ble transittert gjennom Sverige til Norge og Finland, mener han at det dreide seg om noen tusen. Men det var langt over 2 millioner mann. Malmtransporten fra Kiruna betydde alt for den tyske rustningsindustri, og forfatteren mener det kunne ha vært på sin plass om de allierte hadde sloppet sine bomber i malmområdet.

Som om det ikke skulle være nok, gav nasjonen helt ned til mannen i gaten tydelige tegn på at de sympatiserte med Europas bødler. Under de militære transportene, som foregikk så å si kontinuerlig, møtte folk opp på stasjonene med blomster og applaus. En slik infisering hadde sitt utspring på høyeste hold, landets regjering.

La andre slåss for demokratiet

Hovedsaken, fortsetter forfatteren, var at man skulle ha det bra og slippe krigen, mens andre sloss for demokratets sak.

Kong Gustaf Adolf hadde en gang spist middag med Hitler, og midt under krigen sent han brev til ham med oppmuntrende innhold.

Marcus Wallenberg stod etter krigen frem og hevdet at han ikke hadde tjent det minst på sine omfattende forretninger med nazistene. «Det var blank løgn», leser vi i denne høyst vederheftige boken, som også har et langt register med litteratur til støtte for de ubehagelige sannhetene. Forfatteren gjentar flere ganger at den offisielle svenske historiskrivningen i de hele tatt ikke stemmer.

Nøytralitet lyder vakkert, men i ly av denne holdningen og politikken foregikk det så mange transaksjoner at de innebar direkte brudd på Haag-konvensjonen. Det ble drevet en innrømmelsespolitikk overfor nazistene, som bare «våkende menn», som Boëthius karakteriserer dem som dannet regjeringen, kunne nedverdige seg til å føre. Bunnen ble nådd alt i starten da kong Håkon i Nord-Norge like før reisen til England planla et kortere opphold i Sverige for å hvile ut. Han kom over grensen, men ble bedt om å dra tilbake. Det var ikke rom for ham i det svenske herberget! Det forelå ingen

misforståelse, det var svensk nøytralitetspolitikk på sitt groveste.

Kan noe gjøres godt igjen?

Forfatteren er en 45-årig journalist, som altså først nå er blitt klar over tingenes virkelige tilstand. Når en slik oppvakt og våken person i dagens samfunn på et så sent tidspunkt ser de rette sammenhenger, mener anmelderen at f. eks. dagens skoleungdom i vårt naboland har krav på å få en korrekt historisk fremstilling av perioden 1940-45. Det kan de desto lettere få siden de ansvarlige fra

dengang ikke lenger behøver å trekkes frem. Det er de historiske linjene som teller. Gjør man ikke noe med en slik sak, vil likevel den tid komme da en slik korrigering tvinger seg frem.

Forfatteren tar selv dette opp og refererer et møte med Sveriges opptreden under krigen som tema. De sannferdige forholdene kom frem, og en 20-åring bemerket til foredragsholderen, en historieprofessor:

- Hvorfor har dere ikke fortalt meg dette før?

Forfatteren forlanger en historiskrivning som forsøker å komme sannheten så nær som mulig og ikke fortier det som er mindre smigrende for Sverige. Slik snakker et ansvarlig menneske om hva det betyr å bo i et demokratisk samfunn.

Torgny Segerstedt - en tindrende stjerne

Forfatteren har bare under sin granskning oppdagat tre unntak i miseren. En av dem var redaktøren av Göteborgs Handels- og Sjøfartstidning. Han hadde mot og smarthet til å tale Stockholm/Berling midt imot, men redersosieteten avskydde ham i likhet med forretningsstanden, som hadde store økonomiske fordeler av sin kontakt med nazi-regimet. Avisen ble utsatt for annonseboikott, og redaktøren mottok drapstrusler foruten en flom av smedebrev.

Segerstedt trodde vel en tid at landets pressenemnd var en demokratisk institusjon, men ble skuffet over dens klare nazitendenser. «Den betyr en konstitusjonell ødeleggelse av store dimensjoner», måtte han fastslå. Avisen ble flere ganger beslaglagt, og vel og merke med utenriksminister Gøthens bifall!

Pipen fikk en annen lyd i 1943, da det ble klart at Tyskland ikke ville greie seg. Da snudde man kappen etter vinden, bemerket Boëthius lakonisk, men den svenske samvittighet var sterkt belastet. Statsminister Per Albin Hansson burde som det første ha stoppet tansittrafikken, men når han var dum nok til å drøye med det, kan det komme av at han så lenge hadde lullet seg inn i denne forkastelige politikken, at han til slutt innbilte seg at den var riktig.

Bokens tittel er korrekt. Dette er et spørsmål om «Ære og samvittighet».

fra mul. norske?